

gang van zaken', aldus Koolhaas Revers, 'sprak van deugdelijke voorbereiding en een vooruitziende blik.'¹

Wageningens burgemeester dan, ontving 's morgens om acht uur het telegram: 'Burgerbevolking afvoeren. Onmiddellijk inschepen'. Twee-entertig schepen lagen klaar; de evacuatie werd aangekondigd; de bevolking wist wat haar te doen stond; een ieder ging die ochtend inpakken wat hij, binnen de gestelde gewichtsgrens, mee wilde nemen. Huisdieren mochten de tocht meemaken maar velen gaven er de voorkeur aan, hun honden en katten bij het slachthuis te laten afmaken. 'Daar', zo wordt ons uit het evacuerend Amersfoort bericht, maar zou het niet ook voor Wageningen gegolden hebben? – 'daar liep iemand met zijn poes in de armen, daar weer een met een hond en allen gingen dezelfde weg: even het beest af laten maken. De mensen hadden soms tranen in de ogen of ze hadden erg gehuild omdat ze afstand van hun dier moesten doen.'²

Tegen half een in de middag kwam de eerste Wageningse wijk (het stadje was ter wille van de evacuatie in vijf-en-dertig wijken verdeeld) bij de haven aan; vier uur duurde het, voor de laatste wijk arriveerde. Al die tijd was het wachten – wachten met het bulderen van het geschut in de verte. Gehele winkelvoorraden levensmiddelen werden opgehaald en in een extra-schip gestouwd; een tweede extra-schip kreeg meel aan boord; een derde dat toevallig met een lading rogge voor de wal lag, werd gevorderd. Een groot gedeelte van de ziekenhuisinventaris werd meegevoerd; vier kisten met de belangrijkste archiefstukken van de gemeente gingen ook mee. Tenslotte zijn dan meer dan twaalfduizend mensen aan boord; enkele Wageningers hebben evenwel pertinent geweigerd, hun woningen te verlaten – men heeft geen dwang uitgeoefend: wie blijven wil, blijft, maar op eigen verantwoordelijkheid. Aan het eind van de middag vaart het Wageningse evacuatieconvooi weg. Het moet koers zetten naar IJselmonde – maar IJselmonde dient met het vliegveld Waalhaven door de Nederlandse troepen heroverd te worden. Er is geen sprake van dat het evacuatie-doel bereikt kan worden. Het convooi wordt bij Schoonhoven aan de Lek tegengehouden. Maar daar komen ook andere convooien aanzetten: uit Veenendaal, uit plaatsen in de Betuwe; vijftig schepen liggen er tenslotte, met twintigduizend mensen aan boord. Ze blijven aan boord, vrijdagnacht, de gehele zaterdag, zaterdagnacht, zonder voldoende eten, zonder voldoende drinkwater, met primitieve sanitaire voorzieningen, velen in doodsangst bij elk Duits vliegtuig dat men ziet passeren. Zondag wordt het, voor verlof gegeven wordt, de schepen te ver-

¹ A.v., p. 329. ² C. Ipenburg: Verslag over de evacuatie van Amersfoort, p. 3-4 (Collectie dagboeken, no. 427).